

generalizarea experienței înaintate în unitățile economice

PROBLEME ALE NOULUI MECANISM ECONOMICO-FINANCIAR

Calculul, analiza și raportarea producției nete

DE LA ÎNCEPUTUL acestui an au intrat integral în vigoare, în toate ramurile producției materiale, măsurile hotărâte de Plenara C.C. al P.C.R. din 22-23 martie 1978 cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economico-financiare. În acest cadru s-a generalizat sistemul îmbunătățit de indicatori economico-financiar, care servesc pentru planificarea activității economice a tuturor unităților, precum și pentru măsurarea rezultatelor obținute, a contribuției acestora la satisfacerea nevoilor economiei naționale și ale populației cu bunuri și servicii, la crearea venitului național, la progresul economic și social al patriei.

Valoarea producției nete — indicator de bază în industrie, agricultura de stat, construcții și transporturi — se calculează și se raportează de către toate unitățile din aceste ramuri după o metodologie unitară*). Calculul acestui indicator va servi pentru aprecierea nivelului de realizare a planului de producție al unității, pentru determinarea eficienței utilizării forței de muncă și a fondurilor fixe din dotare, precum și pentru calcularea și eliberarea fondului de retribuire pentru întregul personal muncitor, în raport cu îndeplinirea planului valorii producției nete. Dată fiind importanța acestui indicator pentru fiecare unitate economică, se impune să se asigure evidența necesară și efectuarea calculelor pentru determinarea valorii producției nete potrivit normelor metodologice stabilite.

La elaborarea acestor norme s-a avut în vedere funcția importantă a acestui indicator de a măsura cât mai exact valoarea nou creată prin activitatea productivă a personalului muncitor în cadrul fiecărei întreprinderi, contribuția acestuia la crearea venitului național. După cum este cunoscut, valoarea producției nete constituie un indicator specific utilizat în măsurarea rezultatelor nete ale activității economice, nefiind influențat de înregistrări repetate, cum este cazul producției globale. Totodată, el este un indicator sintetic pentru caracterizarea laturilor calitative în desfășurarea activității economice, în el reflectându-se cerințele de bază ale producției moderne: realizarea produc-

„Este necesar să acționăm cu toată hotărârea pentru conducerea întregii activități pe baza noului mecanism economic ce trebuie generalizat de la începutul anului 1979 în toate sectoarele. Să punem la baza întregii activități principiul autoconducerii muncitorești, al autogestiunii, să pornim de la indicatorul de bază al producției nete și al producției fizice, desigur, în strânsă legătură cu ceilalți indicatori... Pe această bază să realizăm o creștere mai accelerată a eficienței economice a întregii noastre activități, să obținem o creștere mai rapidă a venitului național, a valorii nou create, asigurând condiții corespunzătoare dezvoltării în ritm rapid a forțelor de producție ale societății și ridicării generale a nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor“.

NICOLAE CEAUȘESCU

ției fizice, în sortimentele cerute de piața internă sau externă, la un nivel calitativ și tehnic cât mai ridicat, cu un consum de muncă și de resurse materiale cât mai scăzut.

Elemente de calcul

METODA de calcul a valorii producției nete adoptată pleacă de la luarea în considerare a două elemente: producția globală și cheltuielile materiale. Prin scăderea cheltuielilor materiale din producția globală se obține valoarea producției nete.

Trebuie menționat faptul că valoarea producției globale care servește pentru calculul producției nete diferă, în oarecare măsură, de producția globală așa cum era determinată după metodologia aplicată până acum. Ea este definită ca valoarea totală a produselor (serviciilor) destinate livrării, precum și a producției în curs de fabricație. Astfel, se pune accentul pe producția care are caracter de marfă, fiind destinată vânzării în afara unității, pentru a intra în circuitul economic. În consecință, în producția globală pentru calculul valorii producției nete în industrie

*) Cf. normelor emise — pe baza art. 21, al. 2 din Decretul Consiliului de Stat nr. 199/1978 — de către Comitetul de Stat al Planificării, Ministerul Finanțelor și Direcția Centrală de Statistică.

nu se cuprinde valoarea produselor, semifabricatelor, pieselor de schimb executate și consumate productiv în întreprindere, a reparațiilor curente, reviziilor tehnice și întreținerilor, precum și a reparațiilor capitale ale utilajelor și mijloacelor de transport executate cu forțe proprii (care se includ prin excepție în producția globală totală), deoarece acestea constituie elemente de costuri pentru fabricarea produselor finite (sau pentru executarea serviciilor), destinate livrării. Pentru a veni în sprijinul unităților și a se putea proceda în mod unitar, normele metodologice cuprind o listă amănunțită a acestor elemente al căror consum productiv se include în producția globală totală a întreprinderii, dar nu și în producția globală luată în considerare la calculul valorii producției nete. Evidența acestor consumuri interne productive se asigură prin darea de seamă statistică de stat (Ind. 1 V.P.N.) privind îndeplinirea planului producției nete și a productivității muncii în industrie, unde se înscrie și acest indicator.

O altă particularitate a indicatorului producția globală pentru calculul producției nete o constituie faptul că la determinarea sa se ia în considerare creșterea sau descreșterea valorii stocurilor de producție neteterminată la întreprinderile din toate ramurile industriei, și nu numai la cele cu ciclu lung de producție. Adoptarea acestei prevederi este motivată de faptul că pe toate fazele procesului de producție are loc un consum material și, în același timp, un proces de creare a unei valori noi, care trebuie înregistrată în fiecare perioadă de plan.

Cheltuielile materiale, luate în considerare la calculul producției nete, se stabilesc corespunzător sferei de cuprindere a producției globale utilizate la calculul valorii producției nete. Ele cuprind valoarea următoarelor elemente: materii prime și materiale procurate în afara întreprinderii; piese și subansamble, combustibili, energie și apă procurate, de asemenea, din afară; amortizarea mijloacelor fixe; cheltuielile materiale aferente producției în curs de fabricație; alte cheltuieli materiale, a căror listă este de asemenea precizată în normele metodologice. În cheltuielile materiale corespunzătoare producției globale pentru calculul producției nete, așa cum se deduce, nu se cuprinde valoarea produselor, semifabricatelor și pieselor de schimb din producția proprie consumate productiv, precum și valoarea reparațiilor capitale terminate ale utilajelor executate cu forțe proprii. Costul acestora se cuprinde în cheltuieli pe elemente (materiale și de muncă vie) în momentul efectuării lor. Elementele de muncă vie și materiale, cuprinse în diferențele de solduri la cheltuieli anticipate, rezerve pentru cheltuieli preliminate și cheltuieli de desfacere se scad sau se adaugă, după caz, din cheltuielile corespunzătoare ale valorii producției nete și cheltuielilor materiale.

Calculul, raportarea și analiza valorii producției nete se fac după o schemă care permite să se cunoască atât mărimea acestui indicator, cât și a elementelor sale, pe destinații. De asemenea, schema permite să se analizeze structura cheltuielilor materiale (și, deci, direcțiile de influențare în sensul reducerii acestora), precum și ponderea acestor cheltuieli în valoarea producției globale.

1. Valoarea producției nete (VPN) rd. 3-rd. 2

- 1.1. Prelevarea pentru societate a unei părți din valoarea producției
- 1.2. Retribuțiile personalului muncitor și alte drepturi ale acestuia
- 1.3. Contribuția pentru fondul de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducere a progresului tehnic
- 1.4. Impozitul pe fondul de retribuire
- 1.5. Contribuția pentru asigurări sociale
- 1.6. Alte elemente de muncă vie
- 1.7. Beneficiul
2. Cheltuieli materiale (CM)
3. Valoarea producției globale industriale (VPG)

Valoarea producției nete se determină pe baza prețurilor de producție sau a tarifelor curente, corespunzătoare sortimentelor și calităților produselor (serviciilor), aprobate de organe în drept. La compararea valorii producției nete realizate cu cea planificată sau cu cea din perioada corespunzătoare a anului precedent se ține seama de modificările intervenite în prețuri, tarife de transport și telecomunicații, cote de amortizare, stabilindu-se în acest scop abaterile legale față de plan sau de anul precedent la cheltuielile materiale și la producția globală.

Determinarea producției nete în profil departamental, de ramură, teritorial

VALOAREA producției nete industriale se determină în profil departamental, de ramură și teritorial.

● Valoarea producției nete a centralelor, ministerelor, consiliilor populare județene și al municipiului București se stabilește prin însumarea valorii producției nete a întreprinderilor industriale (centralelor) direct subordonate. În valoarea producției nete a centralelor, ministerelor și consiliilor populare județene se cuprinde și producția unităților cu activități industriale din cadrul întreprinderilor care aparțin de celelalte ramuri ale economiei naționale, subordonate acestora. Datele calculate în profil departamental servesc, în primul rând, la urmărirea realizării planului pe întreprinderi, centrale, ministere și se stabilesc la perioade mai scurte (lună, trimestru).

● Valoarea producției nete în profil de ramură se prevede a fi determinată numai anual, prin însumarea valorii producției nete a întreprinderilor care se încadrează în ramura industrială de care aparține partea preponderentă a valorii producției globale a acestora. La întreprinderile care au mai multe activități de bază ce se încadrează în ramuri industriale diferite, valoarea producției nete se determină pe aceste ramuri. Datele în profil de ramură servesc, în-deosebi, pentru analiza structurii industriei, precum și pentru calcule de eficiență a utilizării forței de muncă și a fondurilor fixe, întrucât această grupare conferă un caracter mai omogen și o comparabilitate mai bună a indicatorilor utilizați în analiză, comparativ cu indicatorii în profil departamental. De asemenea, calculul valorii producției nete pe ramuri ale industriei permite să se aprecieze contribuția fiecărei ramuri la crearea venitului național, precum și diferențele de eficiență — măsurate prin valoarea nou creată — între diferite ramuri.

Efectuarea calculelor în profil de ramură numai anual și după natura producției globale preponderente nu semnifică prin faptul că schimbările de structură nu sînt semnificative la perioade mai scurte de timp (lună, trimestru), iar modul cum se ține evidența costurilor de producție impune restricții la determinarea datelor după criterii de ramură mai riguroase.

● Valoarea producției nete în profil teritorial — la nivel de județ, municipii, orașe și comune — se determină prin însumarea producției nete industriale a întreprinderilor care au sediul în raza unităților teritorial-administrative respective. De asemenea, se prevede ca, anual, la nivel de județ, acest indicator să fie determinat și prin însumarea valorii producției nete a întreprinderilor industriale cu sediul în județ, din care se scade valoarea producției nete a unităților și secțiilor aparținînd de acestea, dar care își desfășoară activitatea în alte județe și se adaugă valoarea producției nete a unităților și secțiilor de pe raza județului, care aparțin de întreprinderi cu sediul în alte județe. Calculul la nivelul secțiilor respective se face pe baza evidenței contabile a acestora, sau, în lipsa acesteia, după ponderea producției globale a secțiilor respective în valoarea producției globale a întreprinderilor de care aparțin.

Normele metodologice pentru calculul valorii producției nete în agricultura de stat (unități agricole de stat, stațiuni pentru mecanizarea agriculturii), în construcții (construcții-montaj în antrepriză, construcții-montaj în regie) și în transporturi sînt elaborate pe baza aceluiași principii ca și cele referitoare la valoarea producției nete în industrie. În cadrul normelor privind aceste ramuri sînt prezentate, potrivit specificului fiecărei ramuri, elementele de cheltuieli materiale și elementele producției globale pentru calculul valorii producției nete. Avînd în vedere particularitățile de organizare ale unităților de construcții și celor din transporturi valoarea producției nete se determină numai în profil departamental și de ramură.

Ținînd seamă de necesitatea examinării activității întreprinderilor și pe ansamblul acestora — și nu numai după cea desfășurată în ramura de bază — normele metodologice prevăd obligația de a se calcula anual valoarea producției nete și pe totalul întreprinderii, după aceleași principii de calcul.

Datele pe total întreprindere — cuprinzînd valoarea producției nete, acolo unde este cazul, din activitatea industrială, agricolă, de construcții, de transporturi și de comerț (magazine proprii, cantine) — servesc la determinarea unor indicatori de eficiență a utilizării fondurilor fixe și fac legătura cu alți indicatori financiarți de rezultate.

Raportarea realizării indicatorului

POTRIVIT modului de planificare a valorii producției nete și unor particularități de organizare și evidență a costurilor de producție, s-a prevăzut ca întreprinderile industriale să calculeze și să raporteze lunar acest indicator; în același mod vor proceda întreprinderile din alte ramuri ale economiei naționale, care au unități cu activități industriale ce se planifică lunar. Unitățile de construcții-montaj care au unități cu activități industriale și unitățile aparținînd de UCECOM și CENTROCOOP calculează și raportează date trimestriale. Celelalte unități din economie care au activități industriale (unități de cercetare, unități agricole, școli etc.) fac calculul anual.

Unitățile agricole de stat și stațiunile pentru mecanizarea agriculturii calculează și raportează valoarea producției nete numai anual. Fac excepție întreprinderile de stat pentru creșterea și îngrășarea porcinelor și întreprinderile de stat „Avicola”, care raportează date trimestriale, iar întreprinderile de sere — trimestrial.

Valoarea producției nete de construcții-montaj se calculează trimestrial de către unitățile care execută lucrări în antrepriză, de întreprinderile de utilaj greu pentru construcții și Centrala pentru mecanizarea construcțiilor industriale, iar anual de unitățile care execută lucrări de construcții în regie.

Unitățile de transport ale Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor, Departamentul Aviației Civile și unitățile de exploatare portuară efectuează calcule lunar, iar celelalte unități de transport auto — trimestrial.

Extinderea indicatorului valoarea producției nete în cele patru ramuri ale producției materiale de la începutul anului 1979 impune din partea organelor de conducere colectivă ale fiecărei unități, precum și din partea organelor tutelare măsuri cu caracter organizatoric pentru a determinarea acestui indicator să se efectueze cu respectarea stricte a principiilor metodologice stabilite. De asemenea, se cere din partea acestor organe să efectueze periodic analize complexe asupra modului cum se realizează valoarea producției nete planificate, a factorilor care influențează nivelul său și să ia măsuri corespunzătoare pentru a asigura îndeplinirea și depășirea planului la acest indicator de bază al activității economice.

dr. Mihai CAPĂȚĂ

Metodă directă de calcul pentru urmărirea operativă a realizărilor

ADOPTAREA prin lege a măsurii ca fondul de retribuire în industrie să se calculeze și să se elibereze în funcție de îndeplinirea planului valorii producției nete a determinat o preocupare firească și deosebită pentru realizarea și depășirea acestui indicator, ceea ce implică și cunoașterea exactă, pe parcurs, a evoluției sale.

Potrivit metodologiei curente, calculul valorii producției nete planificată și realizată se face scăzînd din valoarea producției marfă în prețuri de producție cheltuielile materiale aferente. Această metodă indirectă determină la planificare necesitatea unor calcule detaliate pentru justificarea tuturor elementelor costurilor de producție; în ce privește realizările, ele pot fi cunoscute după 15 zile de la expirarea lunii, odată cu încheierea postcalculului respectiv.

Dar, pentru aplicarea de măsuri corective este necesară și urmărirea operativă, zilnică a modului de îndeplinire a planului pe secții sau ateliere de producție. Acest considerent a determinat, la întreprinderea de in și cînepă „Textila” — Iași, adoptarea și a metodei directe pentru calcularea valorii producției nete — plan și realizat, care a fost experimentată începînd din trimestrul II 1978, cu rezultate bune.

Principalii factori care influențează valoarea producției nete

1. Gradul de îndeplinire a producției fizice planificate exercită o influență directă asupra valorii producției nete, întrucît fiecare unitate fizică de produs cuprinde o cotă aferentă de cheltuieli cu munca vie și de beneficiu.

2. Valoarea producției nete este determinată, de asemenea, de modul în care se realizează nivelul planificat al cheltuielilor materiale. Astfel, încadrarea în acest nivel asigură realizarea cotei de beneficiu prevăzută în plan, economia la cheltuielile materiale determină majorarea cotei de beneficiu, iar depășirea lor are ca efect micșorarea beneficiului, element cu o pondere însemnată în valoarea producției nete. Este foarte important ca planul cheltuielilor materiale să fie calculat pe baza unor norme de consum reale, stabilite în mod științific, a căror realizare să fie urmărită în mod operativ, zi de zi.

3. Un factor esențial care influențează valoarea producției nete — și anume elementul ei cel mai important, adică beneficiul — este structura sortimentală. Iată cum se exercită această influență. În conformitate cu prevederile Legii nr. 19/1971, la baza stabilirii prețurilor de producție și de livrare stau costurile, la care se adaugă beneficiul, al cărui nivel este mai mare în ramurile de prelucrare finală și mai redus în ramurile primare și intermediare. Beneficiul astfel determinat constituie o sursă principală pentru reproducția lărgită, în concordanță cu politica de dezvoltare a economiei naționale. Beneficiul raportat la costurile totale determină rata rentabilității, care se exprimă în procente. Rata rentabilității pe produse este diferențiată în funcție de cerințele politicii economice și de necesitățile de corelare. Potrivit art. 15 din legea menționată, toate unitățile producătoare sînt obligate să ia măsuri de reducere sistematică a costurilor, asigurînd astfel creșterea rentabilității și ieftinirea producției.

Datorită factorilor de formare a prețurilor la care ne-am referit mai sus, rentabilitatea este diferențiată pe produse, gradul de diferențiere fiind specific fiecărei unități.

Rezultă deci, ca o condiție pentru creșterea beneficiului și implicit a valorii producției nete, cerința de a se fabrica într-o proporție cât mai ridicată produse cu o rată a rentabilității mai mare. Această cerință nu se poate realiza cu ușurință, întrucît structura sortimentală este impusă de: (vezi textul din pag. 4)

SITUAȚIA pentru calcularea valorii producției nete și a costurilor aferente pe unitatea de produs, planificate pe trimestrul ...
Formularul 1

Sortimentele de produse	Cantitatea (mii buc.)	Preț unitar de produs (lei)	Prod. planificată în perioada respectivă		Repart. chelt. cu munca vie		Repartizarea beneficiului		Cotele afer. pe unit. de prod. (col. 7+col. 11) (lei)	Ponderei val. prod. nete în prețul unitar de prod. %	Rentabilitatea %
			Val. prod. glob. la preț de prod. (col. 2xcol. 3) (mii lei)	Retrib. dir. pe unitate (lei)	Val. (col. 2xcol. 9) (mii lei)	Pe unit. de prod. (col. 7xcoef.) (lei)	Rep. chelt. cu munca vie	Criteriul de repart. de repart.			
A	600	28,20	16920	0,72	432	1,81	966	2736	5,06	3036	21,8
B	3000	28,20	109800	0,57	2223	1,28	4991	19344	5,51	21479	24,3
C	600	31,00	18600	1,49	894	3,33	1906	793	1,48	887	24,1
D	1725	36,60	63135	1,15	1984	2,57	4432	4554	2,93	5054	5,0
E	75	75,25	5643	1,97	149	4,41	330	1272	18,83	1412	8,7
F	225	75,25	16931	1,34	302	3,00	675	4245	20,95	4714	33,3
G	375	71,00	26625	3,24	1215	7,25	2718	3218	9,52	3570	30,6
TOTAL	7500		257834		7198		16110	36157		40152	21,8

Coef.: 1,110

SITUAȚIA beneficiului planificat pe trim. ...
Formularul 3

Nr. crt.	Text	Suma totală	Din care:	
			Din seama red. cost prin et. propriu	Secția...
I	Beneficiul aferent prod. planif. în cond. an bază (total col. 10 din formularul I)	36167	X	X
II	Modif. benef. ca urmare a măs. de red. a cost. precum și datorită abaterilor legale (±):			
1	Se va reduce cons. spec. la mat. primă cu 85 t X 41000 lei	+3485		
2	Major. retrib. + impozit pe retrib. + contrib. asig. soc.	-1200		
3	Elimin. chelt. cu preg. cadre care se suportă din rezultate	+700		
4	Lichidarea chelt. neproductive	+200		
5	Reducerea chelt. indirecte	+800		
III	Total modif. beneficiului (±)	+3985	X	X
IV	Benef. planif. pe perioadă (rd. I ± rd. III)	40152	X	X

Coef.: 2,238

SITUAȚIA cheltuielilor cu munca vie planificate pe trim. ...
Formularul 2

Elementele de cheltuieli	Din care:	
	Suma	Secția
Retribuții	11300	
Impozit de fondul de retribuții	1705	
Contribuții la asigurări sociale	1805	
Chelt. de cercet. și intr. teh. no	700	
Alte cheltuieli cu munca vie din care, pe analitice:	800	
— delegații în interes serviciu	50	
— dobinzi bancare	500	
— paza contractuală	140	
— impozit pe clădiri	75	
— taxă de salubritate	20	
— publicitate	15	
TOTAL CHELTUIELI MUNCĂ VIE:	16110	

— cerințele beneficiarilor, concretizate în contractele economice încheiate — cerințe care se pot schimba ca urmare a unor factori deosebit de eterogeni;

— sursa de materii prime, înlocuirea celor din import cu materii prime indigene, schimbarea furnizorilor externi, crearea de noi materiale;

— introducerea tehnicii noi, modernizarea utilajelor și instalațiilor, raționalizarea producției și a fluxului tehnologic.

Desigur că ținând cont de acești factori capabili să determine modificări și în acest cadru trebuie ca prin plan să se prevadă producerea celor mai rentabile sortimente de

produse. Dată fiind diferențierea ratei rentabilității pe produse, structura sortimentală are un rol deosebit de important asupra formării beneficiului și, implicit, asupra valorii producției nete.

Aplicarea metodei

Având în vedere cele arătate mai sus, metoda amintită se aplică prin întocmirea următoarelor formulare, care se referă de obicei la un trimestru planificat :

- 1) situația pentru calcularea valorii producției nete și a cotelor aferente pe unitate de produs, planificate pe trim...;
- 2) situația cheltuielilor cu munca vie planificate pe trim...;
- 3) situația beneficiului planificat pe trim...

Înainte de completarea formularului 1 vor trebui să fie întocmite formularele 2 și 3, care cuprind valori ce se referă la activitatea întregii întreprinderi, precum și pe secții sau ateliere productive.

În legătură cu modul de completare a formularului 1 sînt de făcut următoarele precizări :

— în coloana 1 se înscriu sortimentele de produse categorisite pe secții sau ateliere productive, iar în cadrul acestora pe grupe de produse, urmînd ca în această formă să se facă totalizarea valorilor ;

— criteriul de repartizare pentru cheltuielile cu munca vie (col. 5) s-a propus să fie „retribuția directă pe unitate de produs, realizată în anul de bază”, avîndu-se în vedere că acest indicator are ponderea cea mai mare în componența cheltuielilor cu munca vie și că în funcție de aceste valori se face repartizarea majorității cheltuielilor indirecte. În cazul cînd în anul de bază nu s-au produs unele sortimente, criteriul de repartizare va fi „retribuția directă pe unitate de produs, antecalculată” ;

— în col. 8, pe rîndurile corespunzătoare care indică total secție, atelier sau întreprindere, se înscriu sumele totale din formularul 2 „Situația cheltuielilor cu munca vie planificată”. Prin împărțirea totalului col. 8 la total col. 6 se obține un coeficient cu cel puțin trei zecimale. Pentru repartizarea cheltuielilor cu munca vie pe fiecare produs, respectiv pentru completarea col. 7 și 8 din formularul 1, se înmulțesc cifrele din col. 5, respectiv col. 6 cu coeficientul la care m-am referit mai sus. Ca verificare, suma rîndurilor din col. 8 va trebui să dea cifra totală preluată din formularul 2 ;

— criteriul de repartizare pentru beneficiu (col. 9) s-a prevăzut să fie „beneficiul pe unitate de produs realizat în anul de bază” sau, în cazul cînd sortimentul nu s-a produs în anul de bază, „beneficiul antecalculat”. avîndu-se în vedere că acest indicator constituie termenul comparativ în funcție de care se va planifica beneficiul în perioada de plan ;

— suma totală pe secții, ateliere sau întreprindere din col. 10, care reprezintă valoarea beneficiului aferentă producției planificate în condițiile anului de bază, se preia și înscrie pe rîndul I din formularul 3. Sumele totale de la rîndul IV din formularul 3 „Situația beneficiului planificat” se înscriu în col. 12 din formularul 1, pe rîndurile corespunzătoare care indică total secție, atelier sau întreprindere. Prin împărțirea total col. 12 la total col. 10 din formularul 1 se obține un coeficient cu cel puțin trei zecimale. Pentru repartizarea beneficiului pe fiecare produs, respectiv pentru completarea col. 11 și 12 din formularul 1, se înmulțesc cifrele din col. 9, respectiv 10 cu coeficientul amintit. Verificarea totalului col. 12 se face prin însumarea cifrelor componente ;

— coloanele „Ponderea valorii producției nete în prețul unitar de producție” (14) și „Rentabilitatea” (15) pentru fiecare sortiment de produs sînt deosebit de importante, întrucît constituie un îndreptar prețios în orientarea spre producerea — în limita posibilităților — într-o pondere sporită a sortimentelor cu rentabilitate mai mare.

În formularul 3 se calculează beneficiul planificat, atît pe întreprindere cît și pe secții sau ateliere productive, pornind de la beneficiul aferent producției planificate în condițiile anului de bază (col. 10 din formularul 1).

În continuare se înscriu măsurile care vor determina modificarea beneficiului de mai sus, ca urmare a reducerii costurilor, precum și datorită abaterilor legale.

Beneficiul planificat pe perioada respectivă se va calcula pe baza formulei :

$$Bpl = Bc \cdot b + R \pm Al$$

în care ; $Bc \cdot b$ reprezintă beneficiul aferent producției planificate în condițiile anului de bază ; R — reducerea costurilor în perioada de plan, comparativ cu anul de bază ; Al — abateri legale față de condițiile anului de bază.

Procedînd în felul acesta, beneficiul planificat va fi calculat ținîndu-se cont de factorii de influență — și anume: producția fizică, sortimentul producției, reducerea costurilor și abaterilor legale.

„Cotele aferente producției nete pe unitate de produs” din col. 13 din formularul 1 se utilizează zilnic pentru calcularea valorii producției nete realizate, prin înmulțirea cantităților de produse realizate pe sortimente cu aceste cote. În felul acesta vom putea urmări realizarea planului valorii producției nete, zilnic și cumulată de la începutul lunii.

Valoarea producției nete calculată prin metoda directă, în felul arătat mai sus, are funcția de urmărire operativă a realizării planului, și nu de indicator definitiv — care se va calcula potrivit reglementărilor în vigoare.

Diferența dintre valoarea producției nete calculată după metoda directă și cea calculată după metoda legală este minimă și reprezintă abateri la realizarea nivelului de cheltuieli planificat.

Este necesar ca, concomitent cu metoda propusă, să se aplice una din metodele existente de normare a costurilor și de urmărire operativă a realizărilor.

Hari LAZAROVICI

contabil-șef la Întreprinderea de in și cînepă „Textila”-Iași

Analiza îndeplinirii planului privind volumul producției nete

ANALIZA îndeplinirii planului privind volumul producției nete, componentă a activității de conducere a consiliilor oamenilor muncii, are un rol deosebit de important în urmărirea modului cum se realizează sarcinile de plan sub toate aspectele, în stabilirea de măsuri menite să determine o activitate tot mai eficientă.

Ea trebuie să se bazeze pe cunoașterea contribuției influențelor mai multor factori, atît interni — care depind de condițiile muncii colectivului din întreprindere, cît și externi — care nu depind de activitatea desfășurată în cadrul proceselor de autogestione și autoconducere muncitorească la nivel de unitate economică. Cu ajutorul analizei economice se pot măsura influențele acestor factori, ceea ce dă consiliilor oamenilor muncii și adunărilor generale posibilitatea de a aprecia în mod obiectiv rezultatele muncii întreprinderii, de a depista și a mobiliza rezervele (resursele umane și materiale) nefolosite.

Pentru a deveni instrument activ în procesul de conducere, analiza îndeplinirii planului privind volumul producției nete, (ca și a celorlalți indicatori de plan) trebuie să aibă în vedere următoarele aspecte :

● analiza generală a îndeplinirii principalilor indicatori de bază ;

● explicarea modificării absolute a acestora (față de plan sau față de perioada precedentă) prin prisma factorilor de influență și a elementelor componente ;

● urmărirea corelațiilor de echilibru ale indicatorilor producție netă, producție fizică, producție marfă și producție globală, precum și stabilirea direcțiilor de reglare a acestora ;

● consecințele economice ale modificării acestor patru

indicatori asupra principalilor indicatori de eficiență ai activității economico-financiare a întreprinderii.

În cele ce urmează ne propunem să analizăm, pe baza unui exemplu practic, modul de îndeplinire a planului la producția netă și fizică într-o întreprindere industrială.

Tabelul nr. 1

— mii lei —

Indicator	Plan	Efectiv	%	Diferență absolută
Producția globală pentru calculul producției nete (VPG)				
Producția marfă (PM)	5 422 500	5 303 178	97,8	-119 322
Cheltuieli materiale (Cm)	5 381 000	5 349 708	99,4	-31 292
Producția netă VPG-Cm (Pn)	3 643 493	3 633 904	99,8	-9 591
Cheltuieli materiale la 1000 lei producție globală (Cm/1000)	1 779 005	1 669 274	93,8	-109 731
Producție netă la 1000 lei producție globală (Pn/1000)	671,9216	685,2313	101,98	+13,3097
Numărul personalului muncitor (N)	328,9783	314,7688	95,94	-13,3097
Productivitatea muncii	18 903	19 003	100,52	+100
— exprimată prin producția globală industrială (W/PGI)	365 709	368 803	100,85	+3 096
— exprimată prin producția globală pentru calculul producției nete (W/VPG)	286 859	279 071	97,28	-7 788
— exprimată prin producția netă (W/Pn)	94 112	87 843	93,34	-6 269

Așa cum reiese din datele prezentate în tabel din punctul de vedere al situației generale a principalilor indicatori aprecierea este negativă, deoarece întreprinderea nu a realizat planul la producția globală pentru calculul producției nete cu 2,2% și la producția marfă cu 0,6%, fapt ce a condus și la o nerealizare a planului la producția netă cu 6,2%.

Sursele și comensurarea abaterilor

Analiza factorială a modificării absolute a volumului producției nete constă în separarea mărimii și sensului influenței mai multor factori. Dacă se are în vedere funcția $P_n = f(Q, s, p, C_m)$, înseamnă că abaterea de la plan a valorii producției nete ($\pm \Delta P_n$) poate fi separată ca mărime și sens pe factorii de influență volumul producției globale (Q) structura producției (s), prețul de producție (p) și cheltuieli materiale (Cm), ajungând apoi la factori mai analitici*.

În situația prezentată, modificarea absolută (față de plan) a volumului producției nete este :

$$\Delta P_n = P_{n1} - P_{n0} = -109\,731 \text{ mii lei.}$$

Modificarea volumului producției nete față de plan — respectiv nerealizarea de - 109 731 mii lei se explică prin influența directă a următorilor factori :

● A Abaterea provenind din modificarea volumului producției globale pentru calculul producției nete :

$$\pm \Delta VPG = P_n(Q_1, S_{p1}, P_{p1}, C_{m_{p1}}) - P_{n0} = (P_{n_{p1}} \times IVPG) - P_{n0}$$

unde P = producția netă recalculată în condițiile producției efective structură planificată, preț planificat și cheltuieli materiale planificate.

$$\Delta VPG = 1\,779\,005 \times 97,8\% - 1\,779\,005 = -39\,138 \text{ mii lei.}$$

Intrucât indicele de îndeplinire a planului la producția globală (IVPG) poate fi influențat de numărul de personal

*) Vezi în acest sens : M. Epuran, V. Birtea, „Calculul, raportarea și analiza producției nete în industrie, Revista de contabilitate, nr. 8, 1975

muncitor (N) și de productivitatea muncii (W), acesta poate fi determinat astfel :

$$IVPG = IN \times IW$$

$$97,8\% = 100,52\% \times 97,28\%$$

ecuație pe baza căreia se pot repera abaterile din modificarea volumului producției globale, pe seama numărului de personal muncitor și a productivității muncii, asupra modificării volumului producției nete :

— abaterea din modificarea volumului producției globale pe seama numărului de personal muncitor :

$$\Delta(Q, N) = (P_{n_{p1}} \times IN) - P_{n_{p1}} = (1\,779\,005 \times 100,52\%) - 1\,779\,005 = +9\,251 \text{ mii lei.}$$

— abaterea din modificarea volumului producției globale pe seama modificării productivității muncii :

$$\Delta(Q, W) = (P_{n_{p1}} \times IW) - P_{n_{p1}} = (1\,779\,005 \times 97,28\%) - 1\,779\,005 = -48\,389 \text{ mii lei.}$$

Suma algebrică a mărimii celor doi factori de influență ne dă abaterea totală (- 39 138 mii lei) cu care a contribuit modificarea volumului producției globale asupra producției nete :

$$\Delta VPG = \Delta(Q, N) + \Delta(Q, W) = +9\,251 - 48\,389 = -39\,138 \text{ mii lei.}$$

Relese că în timp ce creșterea numărului de personal a contribuit la depășirea volumului producției nete cu + 9 251 mii lei, nerealizarea indicatorului de productivitate a muncii a exercitat o influență negativă, contribuind la nerealizarea valorii producției nete cu - 48 389 mii lei. De aici decurge necesitatea ca pentru viitor să se ia măsuri care să conducă

la creșterea într-un ritm mai rapid a productivității muncii și la raționalizarea consumului de muncă. *Îndeplinirea și depășirea valorii producției nete trebuie să se realizeze nu prin creșterea volumului de muncă sau prin creșterea numărului de personal muncitor, ci prin introducerea progresului tehnic, prin îmbunătățirea tehnologiilor de fabricație, prin perfecționarea organizării producției și a muncii, prin ridicarea calificării, creșterea îndemnării etc.*

Se impune să se urmărească cu mai multă exigență modul de încadrare în normele de muncă și normativele de personal, modul în care sînt dimensionate fondurile destinate remunerării muncii, precum și modul în care este utilizat fondul de timp maxim posibil.

● B. Abaterea provenind din modificarea structurii producției rezultă din compararea a două mărimi de producție netă recalculată :

$$\pm \Delta S = P_n^R(Q_1, S_1, P_{D1}, Cm_{P1}) - P_n^R(Q_1, S_{D1}, P_{D1}, Cm_{P1}) =$$

$$P_n^R(Q_1, S_1, P_{D1}, Cm_{P1}) - (P_{n_{D1}} \times IVPG)$$

$$\Delta S = 1\,739\,867 - 1\,739\,867 = 0$$

● C. Abaterea provenind din modificarea prețurilor de producție :

$$\pm \Delta P = P_n^R(Q_1, S_1, P_1, Cm_{P1}) - P_n^R(Q_1, S_1, P_{D1}, Cm_{P1})$$

$$\Delta P = 1\,739\,867 - 1\,739\,867 = 0$$

● D. Abaterea provenind din modificarea nivelului cheltuielilor materiale :

$$\pm \Delta Cm = P_{n1} - P_n^R(Q_1, S_1, P_1, Cm_{P1})$$

$$\Delta Cm = 1\,669\,274 - 1\,739\,867 = -70\,593 \text{ mil lei.}$$

Această abatere se mai poate determina cu relația :

$$(Cm_{1/1000} - Cm_{P1/1000}) \frac{VPG_1}{1000} = 685,2313 - 671,9216 \times$$

$$\times 5\,303,178 = +70\,593 \text{ mil lei}^{**}.$$

Suma algebrică a celor patru influențe trebuie să fie egală cu abaterea totală de la producția netă planificată :

$$A+B+C+D = -39138+0+0-70593 = \Delta P_n = -109731 \text{ mil lei.}$$

Rezultă că nerealizarea valorii producției nete față de plan cu 109 731 mil lei s-a datorat depășirii cheltuielilor materiale cu 13,3097 lei la 1000 lei producție globală care a diminuat valoarea producției nete cu -70 584 mil lei (65%). La aceasta se mai adaugă nerealizarea producției globale cu 119 322 mil lei, a cărei influență asupra nerealizării producției nete este de -39 147 mil lei (35%).

Influențe și consecințe

Adîncindu-se analiza, s-a cercetat modul în care nerealizarea planului la producția globală pentru calculul producției nete a fost determinată de modificarea valorii celor 7 elemente componente. (Tabelul nr. 2).

Rezultă că nerealizarea volumului producției globale față de plan cu -119 322 mii lei s-a datorat nerealizării planului la produsele finite cu -125 409 mii lei și diminuării stocurilor de semifabricate și producție neterminată cu -92 030 mii lei. Nerealizarea planului la produsele finite, elementul cu ponderea cea mai mare în cadrul producției marfă, reprezintă un aspect negativ al activității economice, deoarece întreprinderea nu a îndeplinit planul la toate sortimen-

Tabelul nr. 2

Elemente componente	Modificarea valorii (mil lei)	Infl. asupra val. prod. nete (mil lei)
Produse finite fabricate	-125 409	-40 815,893
Semifabricate din producție proprie livrate	+51 498	+16 895,376
Obiective de plan tehnic terminate și valorificate	+18 770	+6 158,029
Lucrări (servicii) cu caracter industrial terminate, executate pentru alte unități	+10 264	+3 367,396
Prelucrarea mat. prime și materialelor clienților interni și externi	+16 585	+5 441,179
Stocuri de semifabricate, combustibili, ambalaje din prod. proprie, matrițe, modele, forme, SDV-uri	-2 030	-665,999
Stocuri de producție neterminată	-90 000	-29 527,047
TOTAL	-119 322	-39 148,959

tele stabilite pentru satisfacerea cerințelor beneficiarilor industriali interni, pentru asigurarea fondului pieței și a exportului cu mărfurile solicitate ; ea a avut drept consecințe negative nu numai nerealizarea valorii producției nete cu -40 815,893 mii lei, ci și dereglarea cadenței proceselor de producție la beneficiarii produselor finite.

Pe de altă parte, nerealizarea valorii producției nete cu -70 593,708 mii lei, ca urmare a depășirii cu +13 309 lei a cheltuielilor materiale la 1000 lei producție globală, poate fi explicată prin separarea sensului și mărimii influențelor mai multor factori :

Tabelul nr. 3

Factori de influență (modificări față de plan)	Modificarea valorii prod. nete (mil lei)
Consumul de materii prime și materiale (din afară)	-144 665,399
Consumul de deșeuri	+34 973,928
Consumul de piese și subansamble (din afară)	+60 677,902
Consumul de combustibil, energie și apă (din afară)	+5 760,842
Valoarea amortizării mijloacelor fixe	-5 028,473
Alte cheltuieli materiale	+31 253,213
Cheltuieli materiale aferente producției în curs de fabricare	-53 555,733

Din exemplul analizat reiese că îndeplinirea și depășirea indicatorului producție netă presupune să se înnoiască întreaga concepție despre eficiență, să realizăm producția stabilită cu cheltuieli materiale mai scăzute — principala sursă de accelerare a creșterii economice, de ridicare a bunăstării generale

Cristea IONIȚĂ

Școala interjudețeană de partid Brașov

** Semnul plus apare, în cazul cheltuielilor materiale, cu sens negativ.

Aplicație pe calculator O soluție specifică pentru industria navală

ÎNTEPRINDEREA de scule Râșnov a trecut — pe baza proiectului elaborat de către specialiștii Centrului teritorial de calcul electronic din Brașov — la utilizarea calculatorului electronic FELIX C-256 pentru prelucrarea automată a informațiilor necesare calculului și urmării indicatorului producției nete.

Serviciul de contabilitate transmite oficiului de calcul bonurile de predare produse finite și formularele cu producția netă, precum și specificația cu procentele de calcul al producției nete pentru o anumită perioadă (zi, decadă, lună). În cazul în care se solicită să se calculeze valoarea producției nete planificate, se cere serviciului plan să transmită oficiului de calcul formularele cu date de intrare necesare pentru crearea fișierului PLAN DE PRODUCȚIE.

Oficiul de calcul al întreprinderii asigură transpunerea datelor de pe documentele primare pe cartele perforate și asamblarea lucrărilor în vederea prelucrării automate la calculatorul electronic al C.T.C.E. În urma prelucrărilor se obțin două situații finale (calculul producției nete și centralizatorul producției nete), care ajută biroul executiv al C.O.M. în luarea măsurilor de reglare ce se impun.

Printre caracteristicile procesului de producție în industria navală se numără ciclul de fabricație relativ lung (12—14 luni la navele maritime), valorile mari ale materialelor și echipamentelor, raportul diferit (între 31/1 și 2/1) al acestora față de valoarea manoperei consumate în diversele faze de execuție și încercări. Aceste particularități au determinat o rezolvare specifică a modului de comensurare a efortului propriu în vederea stabilirii fondului de retribuire corespunzător: șantierele navale evaluează producția neterminată pe baza metodei directe (ore-normă), punerea de acord cu datele contabile făcându-se o singură dată — la terminarea construcției navei.

Pentru determinarea producției globale, nava este decompusă în „complete tehnologice” (CT: părți componente, ansamble și subansamble), manopera tehnologică pentru fiecare din ele reprezentând un anumit procentaj din manopera pe total navă; același procentaj din valoarea totală a navei reprezintă producția globală pentru CT-ul respectiv. Astfel, producția globală realizată la o navă într-o perioadă dată (de exemplu, o lună) se calculează inventariind producția fizică executată, exprimată prin fiecare CT în procente, și transpunând-o apoi în valoare de producție.

Metoda — fără a condiționa direct alocarea fondului de retribuire de cheltuielile materiale — stimulează, realizarea unui volum cât mai mare de producție fizică.

Pornind de la aceste considerente și având în vedere că planul producției globale este relativ constant de la lună la lună (fiind direct proporțional cu numărul personalului muncitor), s-au căutat soluții adecvate pentru comensurarea producției globale în vederea determinării producției nete, care să nu introducă denaturări cauzate de variația importantă pe luni și trimestre a volumului (valorii) materialelor ce se încorporează în nave și să reflecte corect efortul de muncă. S-a ajuns la concluzia că o asemenea soluție — pe care am propus-o spre omologare C.S.P., M.F.; și D.C.S. — o constituie calculul producției nete după metoda directă, ținând seama de progresele producției fizice, de avansul efectiv al execuției navei.

Practic: pentru fiecare navă, pe baza devizului corelat cu prețul aprobat, se stabilesc valoarea netă și o scară de procente de netă; scara de procente pe CT-uri, utilizată până în prezent, stă la baza determinării prin inventariere a progresului fizic al producției: valoarea producției nete se obține prin transformarea stadiului exprimat în procente. Evident, în această situație, indiferent de volumul materialelor consumate în perioada respectivă, se ia în considerație numai aportul efectiv la realizarea produsului, stimulându-se realizarea de producție fizică, în condițiile reducerii continue a manoperei. Ca și în cazul producției globale, reglementarea producției nete se face la terminarea navei.

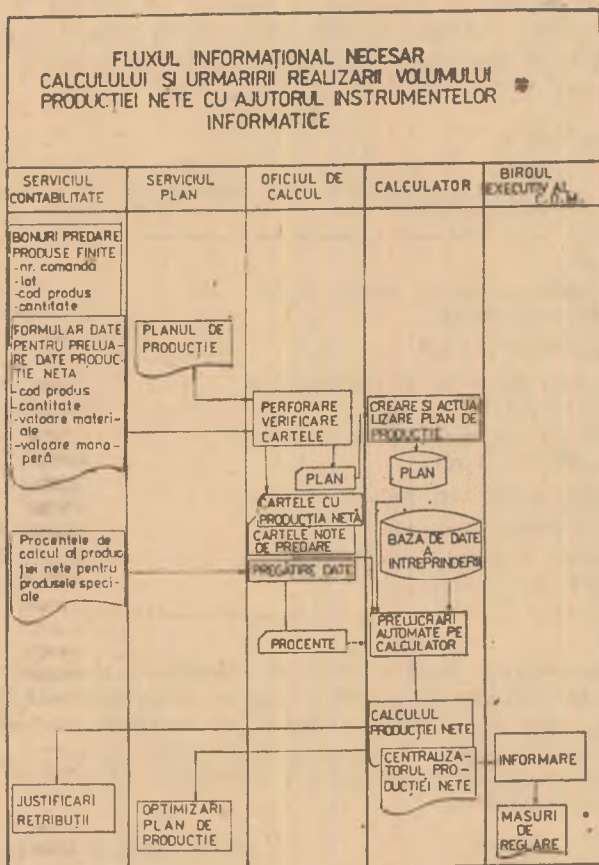
Gelu KAHU

director general al Centralei industriale navale Galați

Maximizarea producției nete prin perfecționarea conducerii unităților

INDEPLINIREA și depășirea planului producției nete depinde de realizarea și depășirea producției fizice, de reducerea costurilor materiale, respectiv de micșorarea consumurilor specifice — obiective ce se rezolvă mai cu seamă prin măsuri tehnologice, specifice de la o întreprindere la alta, de la o ramură la alta.

Există însă un domeniu comun tuturor întreprinderilor, indiferent de subramura căreia îi aparține, de profilul lor

tehnologic — și anume domeniul conducerii*), înăuntrul căruia se poate și trebuie să se acționeze în vederea realizării și depășirii producției nete. Soluțiile din domeniul conducerii întreprinderii pot fi generalizate — cu adaptările corespunzătoare — la totalitatea unităților economice din țară.

O astfel de abordare creează, în același timp, posibilitatea de a se clarifica obiectivele și subobiectivele de conducere orientate spre maximizarea producției nete, corelația acestora cu alți indicatori, necesarul de informații în vederea planificării și conducerii producției nete etc.

Maximizarea producției nete se poate desfășura în două etape distincte — și anume în cea de planificare a acestui indicator și în cea de realizare a lui pe parcursul desfășurării procesului de producție.

În etapa de planificare

IN ETAPA de planificare a producției nete, deosebit pe cinci ani și an, se pot stabili măsuri conceptuale — referitoare fie la structura de producție la nivelul unităților economice, fie la organizarea producției la nivel de centrală, de ramură economică — prin care să se obțină o producție netă cât mai mare, cu eforturi minime.

● **La nivelul întreprinderii** se pornește de la ecuația funcției obiectiv care (spre deosebire de funcția obiectiv clasică, ce are în vedere maximizarea beneficiului) urmărește maximizarea producției nete.

Punând condiția ca întreprinderea să realizeze o producție netă maximă, se poate stabili următoarea funcție obiectiv :

max. $PN \rightarrow F$ (funcție obiectiv)

$$F_{(max.)} = P_{nA} \cdot X_A + P_{nB} \cdot X_B + P_{nC} \cdot X_C + \dots P_{nN} \cdot X_N$$

$$\text{sau } F = \max. \sum_{i=1}^n P_{ni} \cdot X_i$$

în care:

P_{ni} = producția netă unitară a produsului i ,

$$P_{ni} = P_{nA}; P_{nB}; P_{nC}; \dots P_{nN};$$

X_i = cantitatea (în unități fizice) ce se va produce din produsul i ,

$$X_i = X_A; X_B; X_C; \dots X_N$$

Urmează apoi a se scrie ecuațiile sau inecuațiile de restricție (condiție) prin care se vor reprezenta condițiile concrete ale fiecărei întreprinderi — de exemplu restricțiile date prin planul de producție primit de la centrală, cele privind materiile prime deficitare, cele privind capacitățile utilajelor, cele privind contractele încheiate cu beneficiarii ș.a. Problema se rezolvă în continuare ca orice programare lineară, prin metoda lui Dantzig, cu ajutorul algoritmului simplex.

Având în vedere numărul relativ ridicat al restricțiilor, algoritmul simplex poate fi rezolvat cu ajutorul calculatorului Felix C-256, în care se va pune în evidență un vector ce reprezintă structura de plan optimă pentru perioada următoare (de regulă un an), deci un model director.

Precizăm că în condițiile planului național unic de dezvoltare economico-socială, modelul producției nete optime, determinat cu ajutorul calculatorului, trebuie înțeles :

a) fie ca un obiectiv către care trebuie să se tindă ;

b) fie ca fundamentări de plan, ce se propun centralei industriale înaintea definitivării sarcinilor de plan ;

c) fie ca un model de care să se țină seama după primirea sarcinilor de plan, în sensul ca eventualele depășiri să fie realizate pe o structură a producției fizice care, având desfacere asigurată, să conțină totodată o producție netă unitară maximă.

În același timp rezultă ca fiind deosebit de necesară și importantă cunoașterea producției nete unitare pe fiecare produs, ceea ce pe de o parte va ușura mult calculul producției nete, iar pe de altă parte va putea schimba și concepția privind stabilirea funcției obiectiv în vederea optimizării conducerii, în sensul menționat mai sus.

Planificarea (normarea) proporției de producție netă pentru fiecare produs în parte ar trebui realizată :

— pentru produsele noi — odată cu stabilirea prețului de producție ;

— pentru produsele aflate deja în fabricație — la începutul fiecărui an, odată cu definitivarea indicatorilor financiar-economici ai întreprinderii.

Pe această cale s-ar putea direcționa realizarea unor analize în legătură cu costurile materiale (cu consumurile specifice etc.), dar și în legătură cu compoziția producției nete (beneficiu, retribuție etc.) pentru fiecare produs în parte.

● **La nivelul centralelor industriale**, cunoașterea conținutului unitar de producție netă pentru fiecare produs în parte ar permite fie luarea de măsuri în vederea creșterii producției nete — la nivelul celor mai bune unități — la produsele cu conținut mic de valoare nou creată, fie specializarea producției pe întreprinderi în cadrul centralei industriale, după criteriul conținutului de producție netă. Desigur, de o importanță deosebită ar fi, în același timp, ca organizarea producției în cadrul centralei să fie realizată după criteriul maximizării producției nete, avându-se în vedere în mod deosebit principiul integrării producției, în vederea folosirii intensive, valorificării complexe și totale a materiei prime puse la dispoziție, ceea ce ar contribui și la reducerea cheltuielilor de transport între diferitele întreprinderi ce realizează fazele succesive de prelucrare, la diminuarea consumurilor energetice.

În etapa de realizare

APLICAREA experimentală — începând din anul 1974 — a producției nete ca indicator prioritar la întreprinderea de celuloză și hârtie Palas-Constanța a scos în evidență necesitatea stabilirii pentru fiecare nivel ierarhic, pentru fiecare compartiment și formație de muncă, a unor obiective și subobiective care să dea garanția maximizării producției nete, considerată a fi criteriul optimului microeconomic. Astfel de obiective specifice sînt (pe funcții) :

— **director** : maximizarea producției nete prin minimizarea (reducerea) costurilor și maximizarea producției ;

— **director adjunct tehnic** (inginer-șef) : minimizarea costurilor materiale pe seama reducerii consumurilor specifice ; maximizarea producției marfă prin depășirea producției fizice ; promovarea progresului tehnic ;

— **director adjunct comercial** : minimizarea cheltuielilor de aprovizionare și desfacere ; aprovizionare cu materiale ieftine și înlocuitori ; creșterea ponderii exportului ;

— **contabil-șef** : evidențierea abaterilor (excepțiilor) prin calculația costurilor ; minimizarea costurilor generale ale secțiilor și întreprinderii ;

— **planaificare-dezvoltare** : optimizarea producției nete prin structura de plan a producției fizice ;

— **investiții** : punerea în funcțiune înainte de termen a noilor obiective ;

— **personal-învățămînt-retribuire** : recalcularea fondului de retribuție după producția netă ; retribuția muncii după norme ; ridicarea calificării oamenilor muncii ;

— **programarea, pregătirea și urmărirea producției** : maximizarea producției marfă prin depășirea producției fizice ; minimizarea consumurilor specifice ;

— **C.T.C. — laboratoare** : prevenirea defectelor de calitate ; minimizarea rebuturilor ; respingerea materiilor prime și materialelor necorespunzătoare ;

— **organizarea producției și a muncii** : organizarea și normarea tuturor locurilor de muncă ; simplificarea manipulării, depozitării și ambalării ;

*) Ne referim, în toate cazurile, la conducerea unităților economice.

— proiectarea de produse și tehnologii: minimizarea costurilor materiale prin diminuarea consumurilor specifice pe produse și tehnologii în cadrul procesului de înnoire și modernizare a acestora;

— proiectare pentru autoutflare — piese de schimb: minimizarea costurilor prin diminuarea consumului de metal; asimilarea pieselor din import;

— aprovizionare: minimizarea cheltuielilor de aprovizionare; manipularea, depozitarea și consumarea corespunzătoare a materiilor prime; aprovizionarea cu materiale ieftine și înlocuitori; aprovizionarea ritmică;

— desfacere: minimizarea cheltuielilor de desfacere; evitarea stocurilor de produse finite fără desfacere; livrarea ritmică creșterea ponderii produselor pentru export;

— financiar: planificarea predictivă a costurilor, urmărirea și analiza costurilor prin metode moderne de calculație;

— contabilitate: evidențierea abaterilor (excepțiilor) prin postcalcul;

— oficiul de calcul: introducerea P.A.D. pe baza unui sistem informatic pentru conducerea prin costuri a întreprinderii în vederea maximizării producției nete;

— șef de secție (atelier) de producție: maximizarea producției nete la nivel de secție (atelier); minimizarea costurilor materiale pe seama reducerii consumurilor specifice; maximizarea producției marfă prin depășirea producției fizice;

— maestru (șef de echipă) tehnolog: minimizarea consumurilor specifice prin încadrarea în cantitățile alocate prin fișa-limită pe produs; depășirea producției fizice pe seama creșterii productivității muncii;

— muncitori tehnologi: încadrarea în normele de consum a produselor sau a părților de produs realizate, maximizarea producției fizice prin depășirea normelor de muncă și reducerea consumurilor specifice planificate;

— șef de secție (atelier) mecano-energetic: minimizarea costurilor planificate (normate) pentru întreținerea și funcționarea utilajelor (C.I.F.U.); minimizarea timpilor de intervenții planificate; mărirea fiabilității reparațiilor; maximizarea producției proprii cu minimizarea costurilor; minimizarea normelor de consum energetic;

— maestru (șef de echipă) mecano-energetic: minimizarea C.I.F.U.; minimizarea timpilor de opriri planificate; creșterea indicilor de utilizare extensivă a utilajelor;

— muncitori de întreținere și reparații: minimizarea timpilor de reparații; minimizarea costurilor înscrise în devizele antecalcul;

— muncitori aprovizionare și desfacere: evitarea distrugerii sau degradării produselor cu ocazia manipulării;

— executanți TESA: obiective specifice ce le revin, în cadrul compartimentelor, în vederea maximizării producției nete.

Subobiectivele treptelor ierarhice superioare devin obiective ale treptelor imediat următoare, continuându-se în acest fel până la executanți. Obiectivele fixate fiecărui compartiment devin obiectivele responsabilului de compartiment (funcțiune, secție, atelier, birou etc.) și constituie, în același timp, criteriul de acordare a retribuției nominale. În același mod se procedează și pentru executanți, unde de asemenea se au în vedere, în mod prioritar, obiectivele ce concurează la maximizarea producției nete.

Pentru realizarea obiectivelor fixate pe funcții și compartimente, este necesar ca fiecare conducător — și numai el — să răspundă de realizarea acestora. În acest sens, la I.C.H. Palas-Constanța s-a recurs la delegarea de competențe și la asistența din partea șefului direct.

Fixarea obiectivelor și subobiectivelor pe diverse trepte ierarhice a avut în vedere realizarea, în activitatea de conducere, a unui „triplu” costuri materiale (consumuri specifice) — producție fizică — producție netă, în sensul de a se lua în considerare, în vederea maximizării producției nete, reducerea costurilor, în primul rând a celor materiale, paralel cu depășirea producției fizice (marfă), dar și aceasta ca urmare a reducerii consumurilor specifice.

Menționăm că legislația în vigoare admite depășirea producției globale și marfă în limita cotelor de resurse materiale alocate, ceea ce nu se poate obține decât prin redu-

cerea consumurilor specifice, respectiv prin minimizarea costurilor materiale.

Pentru ca obiectivul prioritar — maximizarea producției nete — să poată fi condus în mod predictiv, s-a impus adoptarea „conducerii prin costuri”, concepută nu ca o metodă „pură”, ci asociată cu metodele conducerii prin obiective, conducerii predicative, conducerii prin excepție și conducerii motivaționale, cu folosirea informațiilor asupra costurilor și a producției nete (dar și a celorlalți indicatori dați prin planul economico-social)**.

Previziune, urmărire

PE PARCURSUL realizării producției nete, în fața conducerii colective ale unităților economice se pun două probleme de bază și anume:

1. **PREVIZIUNEA.** Cunoșcându-se structura fizică și valorică a producției, se pune întrebarea dacă aceasta va asigura sau nu și realizarea producției nete planificate. Prin implementarea pe calculatorul Felix C-256 a aplicației inedite „Planificarea costurilor și a producției nete”, la 25 ale lunii anterioare — respectiv odată cu lansarea planului operativ de producție pe luna următoare — se poate lansa și planul producției nete și a costurilor. În cel mult două zile se furnizează 29 liste de previziuni, gata calculate. În funcție de structura planificată a producției fizice — lunare, trimestriale sau anuale — se pot realiza simulări care să indice câtă producție netă și ce costuri (pe total întreprindere, pe secție, atelier, produs) vor rezulta din planul de producție al perioadei următoare (lună, trimestru, an), astfel încât să se poată lua decizia în vederea realizării și depășirii producției nete, fie prin îmbunătățirea structurii producției fizice, fie prin reducerea unor consumuri specifice, a unor elemente de costuri materiale etc. — după care se poate face o altă simulare. De asemenea, se pot obține liste privind dările de seamă statistice pentru planul prețului de cost și al producției nete.

2. **URMĂRIREA OPERATIVĂ A REALIZĂRII PRODUCȚIEI NETE.** În cel mult 7—8 zile de la încheierea lunii, trimestrului, anului se poate cunoaște mărimea producției nete și a costurilor realizate, în așa fel încât producția netă realizată în luna anterioară să poată folosi la recalcularea fondului de retribuție pentru perioada (luna) scursă. Și această problemă a fost rezolvată la I.C.H. Palas-Constanța prin realizarea unei aplicații originale — „urmărirea realizării costurilor și a producției nete”, prin care se furnizează factorilor de conducere, lunar sau ori de câte ori se solicită, date privind: producția netă, marfă, globală, costuri totale, materiale, pe produs, consumuri specifice etc., în total 46 de rapoarte.

În acest fel se îndeplinesc atribuțiile conducerii întreprinderii în vederea maximizării producției nete:

● **PREVIZIUNEA** — prin determinarea funcției obiectiv de „maximizare a producției nete” în scopul jalonării structurii de producție către care trebuie să se tindă, dar și prin simularea pe calculator a aplicației „planificarea costurilor și a producției nete”, în scopul luării măsurilor necesare pentru asigurarea realizării producției nete planificate;

● **ORGANIZAREA** — prin aceea că, păstrându-se spiritul prevederilor Decretului nr. 162/1973, s-a realizat în același timp un sistem informatic al conducerii prin costuri, care înlesnește planificarea optimă a producției nete, precum și degrevarea cadrelor cu pregătire medie și superioară de muncă de rutină în vederea orientării lor spre activități de concepție, care să permită găsirea de soluții în vederea maximizării producției nete;

● **COORDONAREA** — prin aceea că: s-a stabilit prin regulamentul de organizare și funcționare, ce au de făcut fiecare compartiment și executant în vederea maximizării producției nete, fixându-se obiectivele de realizat; s-au determinat, de asemenea, relațiile necesare prin organigramă-cadru; s-au dat delegări de autoritate astfel încât să se poată lua decizii operative acolo unde se realizează feno-

** Metoda a fost prezentată în Revista economică, nr. 37, 1977.
Vezi și Suplimentul R.E., nr. 14/35, 1978.

menul economic (formație de muncă, compartiment, atelier, secție);

● **ANTRENAREA-MOTIVAREA** — producția netă fiind prin excelență un indicator care antrenează și motivează puternic pe toți oamenii muncii din unitățile economice, prin aceea că: face ca fiecare dintre ei să înțeleagă că veniturile societății sînt legate în mod direct de rezultatele finale ale activității lui și ale întreprinderii în care lucrează; arată fiecărui colectiv ce aport are în realizarea venitului național; orientează eforturile spre înlăturarea risipei de resurse și introducerea unui regim sever de economii, spre creșterea producției fizice prin mărirea productivității muncii;

● **EVALUAREA (controlul)** se realizează cu ajutorul aplicației de urmărire a costurilor pe calculator, furnizîndu-se conducerii strategice-tactice și operative: situații (liste) de abateri (excepții) pe total întreprindere, secții, ateliere, produse ale producției nete, ale consumurilor specifice și costu-

rilor materiale; situații de abateri privind costurile de aprovizionare-transport etc.; dări de seamă statistice pentru perioada anterioară (lună, trimestru, an) ș.a. În toate listele (rapoartele) furnizate de calculator se evidențiază în coloane distincte: planificat (normat), realizat și abaterile (excepțiile); în acest fel evaluarea (controlul) se face față de plan, ceea ce permite conducerii concentrarea atenției asupra sortimentelor, atelierelor, secțiilor la care nu se realizează producția netă planificată, în vederea luării măsurilor ce se impun pentru maximizarea acesteia.

dr. Ionel DUMBRĂVĂ
Constanța

Redactor coordonator:
Dorin CONSTANTINESCU

CURIER ECONOMIC LEGISLATIV

autoconducere

Tipologia centralelor (III) TRUSTUL

Dintre formele organizatorice apărute în ultimii ani, completînd tipologia unităților de stat, trustul ocupă o poziție specială.

În vechea organizare a economiei naționale — arătam într-un articol trecut — trustul reprezenta veriga intermediară dintre direcția generală de ministere și întreprindere, avînd caracterul unui organ administrativ. În condițiile noului organizării a unităților economice de stat, trusturile sînt unități economice care au în compunerea lor întreprinderi și unități cu gestiune economică, fără personalitate juridică.

Legea nr. 5/1978 nu menționează expres această nouă formă, dar o include, indiscutabil, în formula generală din art. 17 cînd se referă la centralele industriale, cit și la grupurile de întreprinderi, regionalele de căi ferate sau „alte unități asimilate acestora”.

O generalizare, menită să permită desprinderea unor trăsături comune ale trustului este greu de făcut, deoarece soluțiile organizatorice adoptate sînt foarte variate, poziția ocupată în concreto de fiecare trust, în cadrul sistemului de unități din care face parte, prezentînd note particulare însemnate.

Datorită acestei diversități, definiția trustului este greu de dat. Se poate a-

precia că trustul reprezintă atît ca poziție, cit și ca natură, o entitate de mijloc între centrală și întreprindere, reclamîndu-se, în egală măsură, de la fiecare dintre acestea.

De centrală îl apropie poziția sa supraordonată întreprinderilor, faptul că autogestiunea sa — atunci cînd o are — este de gradul doi, ceea ce presupune autogestiunea întreprinderilor subordonate. Ca și centrala, el exercită asupra acestei întreprinderi atribuții de conducere. El se îndepărtează totuși de centrală, fie prin lipsa unora din funcțiile specifice, cum ar fi cea comercială, cea de pregătire și perfecționare a cadrelor etc., împrejurare care îl apropie mai mult de întreprindere. Gestiunea sa are, în aceste condiții, un conținut vădit mai puțin complex decît al centralei.

Dintre diferitele tipuri de trusturi le vom menționa mai întîi pe cele ale stațiunilor de mecanizare a agriculturii care funcționează în fiecare județ, fiind organizate potrivit principiului autogestiunii și fiind dotate cu personalitate juridică, trusturi care au în subordine stațiunile pentru mecanizarea agriculturii din județul respectiv. Făcînd parte la rîndul său dintr-o centrală industrială — centrala de mecanizare a agriculturii și producției de utilaj pentru agricultură și industrie

alimentară — trustul reprezintă cu adevărat veriga de legătură dintre centrală și întreprindere. Trebuie amintit în această ordine de idei și Trustul de construcții-montaje și reparații din industria chimică.

Ca și în cazul centralelor, unele trusturi sînt constituite pe structura unor întreprinderi. Astfel sînt unele din trusturile județene de întreprinderi agricole de stat, care funcționează ca unități cu autogestiune și, evident, cu personalitate juridică, avînd în subordine întreprinderile agricole de stat din județ. Potrivit actului lor de organizare, conducerile acestor trusturi răspund atît față de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare cit și față de consiliile direcțiilor generale pentru agricultură, industrie alimentară și ape din județ.

În patru județe — Covasna, Gorj, Maramureș și Vîlcea — în care trusturile funcționează pe structura unor întreprinderi agricole de stat, acestea desfășoară, pe lîngă activitățile specifice trusturilor pentru întreprinderi agricole de stat, și activitățile de producție și economico-financiare ale fermelor din întreprinderile pe structura cărora au fost înființate. Este de remarcat că și în aceste cazuri speciale, întreprinderile pe structura cărora se înființează trusturile nu își pierd personalitatea juridică.

O poziție specifică ocupă acele trusturi care, fiind subordonate unor organe economice, desfășoară o activitate economică, dar îndeplinesc în același timp și sarcini administrative, defîinindu-se astfel ca organe cu o natură mixtă. Menționăm în acest sens Trustul produselor zaharoase, care reprezintă o verigă intermediară între centrală și întreprindere. Trustul func-

ționează în cadrul Centralei producției și industrializării sfeclei de zahăr din subordinea Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, având în subordine directă întreprinderile de producție zaharoasă ale centralei. Este interesant că trustul nu este organizat potrivit principiului autogestunii, deoarece el funcționează ca direcție de specialitate în cadrul centralei amintite, autogestiunea realizându-se la nivelul acesteia.

În afara atribuțiilor ce vizează conducerea unităților din cadrul centralei trustul are și atribuții de coordonare a activității tehnice și de producție de bunuri zaharoase din unitățile subordonate organelor centrale și din cele ale organelor locale, pentru produsele din nomenclatorul întreprinderilor de interes republican deci, în mod manifest, atribuții de natură administrativă.

Foarte asemănătoare este și organizarea Trustului alimentației publice din municipiul București. Direcția generală comercială a municipiului funcționează ca centrală, pe principiul autogestunii cu personalitate juridică, în dublă subordonare față de Ministerul Comerțului Interior și de Comitetul executiv al Consiliului popular al municipiului București. În cadrul acestei direcții generale își desfășoară activitatea Trustul alimentației publice, ca direcție de specialitate. El are în subordine directă întreprinderile de alimentație publică ale Consiliului popular al municipiului București. În același timp el are sarcina — ca și în exemplul precedent — de a coordona în mod unitar activitatea desfășurată de unitățile de alimentație publică de pe teritoriul municipiului București, subordonate ministerelor sau altor organe centrale de stat și cooperatiste.

Cele arătate mai sus ne îndreptățesc să afirmăm că trustul nu reprezintă o figură juridică de sine stătătoare, denumirea fiind atribuită unor unități de factură diferită, cu atribuții variate, care se reclamă în general de la tipul de unitate care este centrala — motiv pentru care le-am subsumat titlului „tipologia centralelor” — însă se caracterizează prin anumite note particulare, care constau fie în inexistența autogestunii și a personalității juridice, fie în exercitarea unor atribuții, de esență administrativă, care exced atribuțiilor unei centrale.

dr. Victor Dan ZLĂTESCU

contract economic

Închirierea utilajelor de construcții

Închirierea utilajelor de construcții are loc în baza contractelor economice dintre unitățile socialiste. Aceste contracte se încheie, se modifică, se execută și încetează în condițiile Normelor generale de închiriere a utilajelor de construcții aprobate de Ministerul Construcțiilor Industriale și Institutul central de cercetare, proiectare și directivare în construcții la 4 decembrie 1976.

Normele la care ne referim au intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 1977 și se aplică în toate raporturile contractuale pentru închirierea utilajelor de construcții, indiferent de subordonarea părților contractante. Aspectele nereglementate prin aceste norme sînt supuse acelor dispoziții legale care constituie dreptul comun în materia contractelor economice.

Potrivit art. 1 din aceste norme, unitățile deținătoare de utilaje de construcții sînt denumite „furnizori” iar unitățile închirietoare — „clienți”.

După cum am enunțat mai sus, închirierea are loc pe bază de contract economic care se încheie în formă scrisă.

Inițiativa încheierii contractului aparține clientului prin emiterea comenzii care trebuie să cuprindă unele din elementele esențiale ale viitorului contract: echipamentele cu care vor fi închiriate utilajele, modalitatea prin care se va transporta utilajul la destinație, perioada de închiriere a utilajelor, numărul de schimburi, numărul de ore pe schimb.

Potrivit art. 8 din normele menționate, închirierea utilajelor se poate efectua numai în baza aprobării date în acest sens de către forul tutelar al furnizorului.

Este o dispoziție deosebit de importantă care apropie contractul de închirierea utilajelor de acela varietate a contractului de furnizare care are ca obiect livrarea produselor ce se planifică prin repartiții.

Importanța acestor utilaje în domeniul construcțiilor impune ca destinația lor, chiar temporară, să fie stabilită de un organ avînd perspectiva exactă a nevoilor pe economie. S-a apreciat că acest organ este forul tutelar al furnizorului, în măsură să aprecieze dacă clientul solicitant este îndreptățit — sau cel mai îndreptățit — să se folosească vremelnic de utilaj în baza raportului de închiriere.

Înfrîngerea acestei dispoziții normative cu incontestabil caracter imperativ are ca efect, după părerea noastră, nulitatea contractului de închirierea utilajelor de construcții, cu toate consecințele la care dă loc aplicarea acestei sancțiuni.

Contractul inițial nul se va putea valida dacă se obține ulterior apro-

barea forului tutelar al furnizorului pentru închirierea utilajelor.

Contractul de închiriere valabil încheiat dă drept la folosirea utilajelor în condițiile stabilite, Art. 38 din norme interzice subînchirierea utilajelor de către client sub sancțiunea retragerii fără preaviz a utilajelor și suportării de către client a eventualelor daune cauzate furnizorului datorită subînchirierii.

În momentul expirării termenului de închiriere, clientul este obligat să restituie utilajul, la această dată încetînd contractul încheiat de părți. În conformitate cu art. 42 din norme, clientul poate obține prelungirea duratei de închiriere numai cu acordul prealabil scris al furnizorului. Prin acordul intervenit în acest sens, contractul este modificat, încetarea raporturilor contractuale fiind aminată pînă la scadența noului termen convenit.

La data încetării raportului de închiriere clientul are obligația de a-i restitui furnizorului utilajul. Art. 40 din norme prevede că, în cazul în care se întârzie îndeplinirea acestei obligații, clientul „va plăti furnizorului chiria utilajului pentru tot timpul întârzierii”.

Considerăm că, prin efectul acestor dispoziții, durata contractului nu este prelungită. O interpretare în sens contrar, nu ar ține seama de următoarele elemente care ni se par esențiale:

— aprobarea forului tutelar al furnizorului, de care este condiționată valabilitatea închirierii, poate conține elemente de natură să nu permită reținerea utilajului de către client peste termenul de închiriere stabilit prin contract;

— prelungirea duratei închirierii trebuînd să fie, potrivit art. 42 din norme, rezultatul acordului părților, nu se pot recunoaște efecte privind amînarea încetării contractului unul fapt juridic ce nu are semnificația acordului intervenit între părți;

— s-ar eluda dispozițiile normative amintite care impun realizarea unui acord, între părți în vederea prelungirii duratei închirierii utilajului.

Deci, în opinia noastră, chiria se datorează, în astfel de situații, cu titlu de daune pentru despăgubirea furnizorului în legătură cu lipsa de folosință a utilajului și uzura acestuia în perioada în care este reținut de către client peste termenul de închiriere.

Se poate însă, pune și problema încetării raportului de închiriere înainte de termenul stabilit prin contract. Normele au în vedere (art. 43) pentru această ipoteză situația în care modificarea sau rezilierea contractului se solicită de către client: „Pentru a obți-

ne modificarea sau rezilierea contractului, înainte de terminarea perioadei de închiriere, clientul este obligat să înștiințeze pe furnizor cu 15 zile înainte de data la care dorește modificarea sau rezilierea contractului, să concilieze cu furnizorul și să comunice forului tutelar al acestuia rezultatul concilierii în vederea obținerii hotărârii acestuia“.

comerț exterior

Precizări privind bonificațiile

Tovarășul I. Fodor, contabil șef la FAMOG Gherla, județul Cluj, solicită lămuriri cu privire la bonificațiile pretinse de întreprinderile de comerț exterior pentru tratarea și rezolvarea unor reclamații de calitate la produsele exportate.

Referindu-ne, pentru început, așa cum solicită corespondentul nostru, la înțelesul noțiunii de bonificație, arătăm că aceasta constituie una din modalitățile concrete în care se rezolvă pretențiile clienților străini, întemeiate pe calitatea necorespunzătoare a produselor care li s-au livrat. Astfel, la par. 75 pct. 5 din Condițiile generale de livrare CAER 1968/75 (ratificate prin Decretul Consiliului de Stat nr. 164/1975) se prevăd următoarele: „În cazul în care părțile convin o bonificație pentru marfă în locul înlăturării defectului, la convenirea cuantumului bonificației părțile trebuie să convină dacă suma penalității calculate și/sau plătite în conformitate cu punctul 4 din prezentul paragraf se include în suma bonificației sau bonificația se plătește peste această penalitate“.

Prin plata de bonificații se rezolvă și alte pretenții întemeiate ale clienților străini ca: abateri de la condiții de ambalaj și cele sortimentale, lipsuri cantitative imputabile furnizorului etc.

În concret, bonificațiile constau într-o reducere de preț a mărfurilor livrate, în așa fel încât prețul redus să corespundă valorii reale a acestor mărfuri, ori să-i permită cumpărătorului înlăturarea defectelor care au determinat acordarea bonificațiilor.

Uneori, bonificațiile se realizează, în concret, prin livrarea gratuită a unor cantități de mărfuri pentru acoperirea prejudiciului încercat de clientul străin prin primirea unui lot de mărfuri cu deficiențe.

Desigur că plata bonificațiilor se acceptă de către întreprinderea de comerț exterior exportatoare numai cu consultarea unității furnizoare, eventual cu acordul acesteia, dar — în orice caz — numai în situația în care reclamația este întemeiată iar acordarea bonificațiilor constituie, din punctul de vedere al intereselor economiei noastre naționale, modalitatea cea mai avantajoasă de rezolvare a pretențiilor.

Observăm, și de această dată, grija pentru asigurarea folosirii planificate a utilajului. După cum contractul nu poate fi încheiat fără aprobarea forului tutelar al furnizorului — așa cum s-a văzut mai sus — el nu poate fi modificat sau realizat în mod valabil decât cu condiția obținerii acordului aceluiași organ.

H. MATEI

Care sînt consecințele pe care acordarea bonificațiilor le produce asupra patrimoniului unității producătoare ?

Potrivit art. 31 din Legea nr. 7/1977, „unitățile producătoare răspund pentru orice deficiență de calitate apărută în termenul de garanție, precum și de eventualele vicii ascunse rezultate din fabricație, apărute în perioada de utilizare normată“.

Actul normativ care reglementează relațiile contractuale privind livrarea produselor la export prevede că unitățile producătoare răspund pentru toate pagubele sau cheltuielile generate de reclamațiile întemeiate ale clienților externi cu privire la cantitatea sau calitatea mărfurilor exportate sau datorită încălcării altor obligații pe care și le-au asumat prin contractele încheiate. Contravaloarea în lei a acestor pagube sau cheltuieli se va recupera potrivit legii.

Rezultă deci, că urmările acordării bonificațiilor se resfrîng direct asupra patrimoniului unității producătoare în culpă.

Între această unitate și climatul extern neexistînd rapoarturi juridice directe, bonificațiile se acordă de către întreprinderea de comerț exportatoare care, apoi, le recuperează de la unitatea producătoare.

Termenul de prescripție în care întreprinderea de comerț exterior exportatoare își poate valorifica dreptul rezultat din acordarea bonificațiilor începe să curgă — în principiu — de la data livrării în cazul viciilor aparente

și de la data descoperirii viciilor în cazul viciilor ascunse. Am făcut această precizare în lumina dispozițiilor art. 10 și 11 din Decretul nr. 167/1958, întrucît temeiul unor asemenea pretenții rezidă în calitatea necorespunzătoare a produselor livrate.

Nu mai puțin adevărat este că această regulă poate suferi unele amendamente, în funcție de elementele concrete ale raportului complex: unitate producătoare — întreprindere de comerț exterior exportatoare — client străin.

Astfel, hotărîrea de a se acorda bonificații poate fi rezultatul unor tratative mai mult sau mai puțin îndelungate, situație în care, ținînd seama de unele circumstanțe, s-ar putea susține că termenul de prescripție începe să curgă de la alte momente decît cele arătate mai sus.

Această problemă — a prescripției — se rezolvă în raport cu împrejurările concrete ale fiecărui caz, fără să se poată preciza soluții valabile în toate situațiile. În orice caz, de la data cînd întreprinderea de comerț exterior a plătit bonificațiile, este neîndoielnic că a început să curgă prescripția dreptului la acțiune împotriva unității producătoare. Este vorba de plata făcută prin remiterea sumei în valută, prin compensare în raport cu sumele datorate de clientul străin sau prin remiterea unei cantități de produse în contul bonificațiilor.

Calea de prevenire a pagubelor rezultînd din acordarea bonificațiilor este cea prevăzută în următorii termeni de actul normativ la care ne-am referit: Unitățile producătoare și întreprinderile de comerț exterior sînt obligate să asigure respectarea cu strictețe a condițiilor privind calitatea și performanțele tehnice ale mărfurilor de export, conform prevederilor contractuale.

Este tocmai ceea ce se realizează în legătură cu majoritatea exporturilor, astfel că acordarea bonificațiilor reprezintă cazuri singulare, de excepție.

Pentru o documentare mai amănunțită, indicăm consultarea volumului Export — probleme și soluții, editat de Revista economică în anul 1977.

I. ICZKOVITS

rapoarturi de muncă

Aspecte de interpretare și aplicare a unor dispoziții legale cu privire la executarea și desfacerea contractului de muncă

Sînt cunoscute garanțiile instituite de legiutor pentru exercitarea dreptului la muncă printre care interzicerea desfacerii contractului în anumite cazuri prevăzute de lege, obligarea unității la reintegrarea persoanei în aceeași funcție, producerea efectelor

numai de la comunicarea dispoziției de desfacere a contractului, aspecte asupra cărora ne vom opri în comentariul ce urmează. Prin decizia tribunalului se admite recursul declarat de persoana încadrată împotriva sentinței judecătorești prin care s-a respins con-

testația acesteia, în sensul modificării sentinței, admiterii contestației, anulării deciziei desfacerii disciplinare a contractului de muncă cu reintegrarea persoanei în funcția avută anterior și plata despăgubirilor cerute de lege. Pentru a hotărî astfel, tribunalul a reținut în mod just, următoarele:

Unitatea a dispus la data de 1 septembrie 1976, desfacerea disciplinară a contractului de muncă „pentru abateri disciplinare și lipsă nemotivată de la serviciu”, arătînd în susținerea măsurii luate că, în perioada 25—30 august 1976 persoana încadrată a lipsit nemotivat, iar înainte lipsea deseori din birou, purta convorbiri telefonice prelungite și făcea împrumuturi de bani (nerestituite) de la diferite persoane, susțineri făcute în timpul litigiului, necuprînse în dispoziția de desfacere a contractului.

În hotărîrile lor, nici unitatea și nici instanța de fond nu au ținut seama de dispozițiile legale în materie. Astfel la data de 27 august persoana a fost internată în spital, unde a rămas pînă la 4 septembrie, primind în continuare concediu medical pînă la data de 10 septembrie; despre această situație unitatea a fost informată la data de 28 august. În aceste condiții trebuie să observăm că măsura unității este ilegală pentru cel puțin 2 motive: primul, încălcarea prevederilor art. 13 alin. 4 din Legea nr. 1/1970 cu privire la îndeplinirea procedurii prealabile, și al doilea, nerespectarea dispozițiilor art. 146 din Codul muncii privind interzicerea desfacerii disciplinare a contractului de muncă în timpul incapacității temporare de muncă pentru care primește ajutor de asigurări sociale.

Nu ne vom opri asupra acestor două motive, nelegalitatea fiind evidentă, decizia tribunalului justă, iar pe de altă parte practica instanțelor noastre judecătorești fiind constantă în aplicarea corectă a acestor prevederi legale, urmînd de altfel, îndrumările instanței noastre supreme în materie. Vom continua însă investigația cazului urmărind modul de realizare a reintegrării, dispuse de tribunal, împrejurare ce a declanșat un nou litigiu de muncă și o nouă desfacere disciplinară a contractului.

Unitatea dispune reintegrarea în aceeași funcție și cu aceeași retribuție, începînd cu data pronunțării deciziei civile, dispoziție comunicată persoanei la data de 26 martie 1977. Considerînd că unitatea nu a reintegrat-o în „aceeași funcție”, persoana solicită instanței ca unitatea să fie obligată să respecte hotărîrea organului de jurisdicție a muncii.

Reținem din întregul material că inițial persoana a fost încadrată ca muncitor necalificat și a fost utilizată la diferite munci (la registratură, poșta, corespondență etc.). Venind în sprijinul persoanei, unitatea încheie cu aceasta un act adițional la contractul de muncă pentru un curs de calificare pentru programator-operator, curs

pe care persoana l-a absolvit. Neexistînd asemenea posturi în cadrul unității, deoarece unitatea nu a fost dotată pînă la acea dată cu echipamentul tehnic necesar, persoana a continuat să presteze și după absolvire munca în calitate de muncitor necalificat, unitatea reintegrînd-o în același post de muncitor necalificat.

Din dispozițiile Codului muncii, din practica constantă a Tribunalului Suprem, așa cum de altfel arătăm cu alt prilej (Iosif R. Urs, Reintegrarea în funcție, garanție a dreptului la muncă, în Revista economică, Supliment nr. 38 din 22 septembrie 1978), remarcăm faptul că unitatea și-a respectat obligația de reintegrare în aceeași funcție, respectiv de muncitor necalificat. Reintegrînd persoana, unitatea i-a atribuit însă alte sarcini decît cele prestate anterior. Problema este să știm dacă schimbarea unor atribuții în cadrul aceluiași post poate fi considerată ca o nerespectare a hotărîrii de reintegrare.

Sarcinile de serviciu pentru fiecare post sînt stabilite de unitate prin regulamentul de ordine interioară. În cazul unu muncitor necalificat, unitatea are competența de a stabili locul de muncă și atribuțiile concrete în raport de necesitățile pe care le are, de buna organizare și funcționare a activității, împrejurare ce nu poate fi cenzurată de instanța de judecată. Faptul că în cadrul postului de muncitor necalificat, unitatea i-a atribuit alte sarcini sau „și alte sarcini” nu poate fi considerat, că persoana nu a fost reintegrată în funcția avută și că unitatea nu și-a îndeplinit obligația de reintegrare.

Mergînd pe această linie de gîndire, persoana refuză noile atribuții. lipsește nemotivat, iar începînd cu data de 8 aprilie 1977 nu se mai prezintă la serviciu cu toate că de mai multe ori este avertizată de conducerea unității asupra consecințelor atitudinii sale. Ca urmare, unitatea dispune la data de 2

noiembrie 1977 desfacerea disciplinară a contractului de muncă începînd cu data de 8 aprilie 1977. Nu comentăm motivele de fond a măsurii luate de unitate, existînd suficiente pentru aplicarea celei mai grave sancțiuni disciplinare, dar observăm că soluția unității este criticabilă sub alte două aspecte și anume a prevederilor art. 130, alin. 2 din Codul muncii coroborate cu art. 13 alin. ultim din Legea nr. 1/1970 și a prevederilor art. 134 alin. 2 din Codul muncii.

Dacă măsura este dispusă de unitate la data de 2 noiembrie 1977 dar începînd cu data de 8 aprilie 1977 urmează să evidențiem că faptele care au stat la baza acestei hotărîri s-au petrecut cel mai tîrziu pînă la data de 8 aprilie, or în acest caz dispoziția unității este tardiv emisă sub ambele termene cerute de lege (de o lună — deoarece încă la data de 30 martie 1977, cînd i s-au comunicat noile atribuții, persoana a informat unitatea despre nemulțumirea și refuzul ei — și de 6 luni) și ar trebui sancționată ca atare. Acest aspect nu poate fi însă reținut și nu poate conduce la anularea dispoziției unității fiindcă faptele care au stat la baza acestei ultime măsuri s-au petrecut începînd cu 8 aprilie și au continuat pînă la data emiterii dispoziției de sancționare. Așa fiind unitatea nu este în întîrziere dar, potrivit prevederilor art. 134, alin. 2 din Codul muncii, dispoziția de desfacere a contractului de muncă nu produce efecte decît de la comunicare așa că măsura unității nu poate opera retroactiv, de la 8 aprilie, ci numai de la comunicare, dată ce poate fi cel mai devreme data emiterii dispoziției respective, în speță data de 2 noiembrie 1977, singura corectare pe care o aduce instanța de judecată (Judecătoria sect. 8 București, din sent. civ. nr. 4114/1976; sent. civ. nr. 2015/1977 și sent. civ. nr. 462/1978, nepublicate).

dr. Iosif R. URS

practică arbitrală

Întîrzieri în decontarea prețului. Consecințe

În justificarea întîrzierii plății prețului produselor livrate, unitățile socialiste debitoare invocă diferite împrejurări care nu sînt întotdeauna de natură să le apere de răspundere.

1. Se susține, relativ frecvent, că neachitarea prețului în termen legal s-a datorat neprimirii facturii privind produsele livrate.

După cum s-a reținut și prin Decizia primului arbitru de stat nr. 2839/1978, potrivit prevederilor pct. 28 alin. 3 din Normele metodologice BNRSR

nr. 2/1977, cînd dispoziția de plată cu factură nu a fost primită odată cu marfa și nici pe altă cale, plătitorul este obligat să intervină imediat la furnizor pentru a i se trimite acest document.

Rezultă deci, că simplul fapt al neprimirii facturii nu justifică neachitarea prețului. Dispozițiile normative în vigoare impun unității beneficiare o atitudine diligentă, ceea ce este în acord cu obligația ce-i revine, potrivit art. 131 din Legea nr. 9/1972, de a e-

fectua plata după preluarea și recepția produselor. Potrivit textului legal citat, „aceiași obligație revine beneficiarului și în cazul în care, deși prin contract s-a prevăzut că plata se face la cererea furnizorului, totuși acesta nu a cerut-o”.

Stabilirea acestor îndatoriri este pe deplin explicabilă dacă avem în vedere necesitatea asigurării decontării normale a prețului aferent produselor livrate.

Drept consecință, unitatea beneficiară poate fi exonerată de răspundere, în situația dată, numai dacă dovedește că, deși a îndeplinit îndatoririle la care ne-am referit, nu a dispus de documentele necesare efectuării plății prețului.

2. Refuzul de a achita prețul facturat pe motivul necorespunderii livrării cu anumite clauze contractuale trebuie conjugat cu păstrarea acelor produse la dispoziția unității furnizoare.

Într-adevăr, prețul reprezentând echivalentul bănesc al produselor livrate, nu este de conceput ca unitatea beneficiară să consume ori să înstrăineze produsele și, în același timp, să nu aibă îndatorirea de a achita prețul aferent. Privită situația din altă prismă, nu ar fi de admis ca, pe de o parte, să se recunoască unității beneficiare dreptul de a nu achita prețul iar, în același timp să nu se admită că unitatea furnizoare este îndrituită să-și păstreze dreptul de dispoziție asupra produselor care s-au livrat, prin ipoteză, cu încălcarea clauzelor contractuale.

Acestea sînt rațiunile care ne determină să susținem că, exceptînd unele situații cu totul particulare, prin faptul consumării produselor livrate cu nerespectarea clauzelor contractuale, unitatea beneficiară pierde dreptul de a refuza plata prețului.

3. Legea nr. 9/1972 constituie astăzi temelul interdicției de a se contracta și livra utilaje înainte de aprobarea investiției pentru care ele sînt destinate. Potrivit art. 97 din această lege, „sînt interzise contractarea și angajarea de a cheltui pentru investiții înainte de aprobarea indicatorilor tehnico-economiци sau, după caz, a documentației tehnico-economiци a investițiilor”.

Sînt cunoscute consecințele nulității care sancționează înfringerea acestei dispoziții normative. Fiind nul contractul pe baza căruia s-au livrat utilajele destinate realizării investiției neaprobate, unitatea furnizoare nu are temelii pentru a pretinde și obține penalitățile aferente neachitării acelor utilaje.

Nulitatea ca și efectele sale se produc numai atunci cînd prețul utilajelor urma să fie achitat din fondurile de investiții.

În situația unor mijloace fixe care se achiziționează în vederea realizării unor lucrări de organizare a șantie-

rului, asemenea consecințe nu se produc.

Într-adevăr, așa cum s-a reținut și prin Decizia primului arbitru de stat nr. 2809/1978, „cota de organizare de șantier din patrimoniul organizațiilor de construcții-montaj are o destinație specială și un regim juridic distinct de cel al fondurilor de investiții”. Ca atare, în legătură cu mijloacele fixe achiziționate în cadrul organizării de șantier, „nu sînt aplicabile prevederile art. 97 din Legea nr. 9/1972 care dezvoltă dispozițiile art. 69 din H.C.M. nr. 859/1970”.

4. Livrările ce se efectuează către unitățile CAP sînt supuse dispozițiilor art. 140 din legea menționată. În conformitate cu aceste dispoziții, livrările de mărfuri, executările de lucrări și prestațiile de servicii pentru cooperativele agricole de producție și asociațiile intercooperatiste se fac numai

după ce unitățile în cauză s-au asigurat de posibilitățile de plată ale acestor cooperative și asociații.

Pe cale de consecință, dacă achitarea prețului cu întîrziere s-a datorat lipsei de disponibil în contul unității CAP beneficiare, unității furnizoare nu i se cuvin penalitățile aferente. Într-adevăr, această unitate se află în culpă prin faptul că a livrat produsele fără să fie în posesia adeverinței de disponibil, adică a încălcarea dispozițiilor legale suscitade. Este ceea ce s-a reținut și prin Decizia primului arbitru de stat nr. 2874/1978 în următorii termeni: „În situația în care decontarea cu întîrziere a facturii a fost determinată de lipsa posibilităților de plată ale pîrteii, reclamanta nu este îndreptățită la plata penalităților de întîrziere în plata prețului, dat fiind faptul că nu s-a conformat prevederilor art. 140 din Legea nr. 9/1972”.

H. M.

întrebări — răspunsuri

● **DOMNICA GHEORGHE, Balș** — Pentru a promova în funcția de contabil principal este necesar ca absolventul învățămîntului economic mediu să aibă o vechime în funcții economice medii de cel puțin cinci ani. Absolventul învățămîntului mediu de cultură generală trebuie să promoveze și un curs de specializare cu profil economic, astfel cum se prevede la poziția 68 din anexa II la Legea nr. 12/1971.

● **IOAN BOTEZ, Suceava** — Funcția de operator în cadrul unui oficiu de calcul se consideră funcție economică medie. În urma absolvirii unui curs de ajutori programatori (analisti) un contabil principal poate trece — în condițiile legii — pe post de programator (analist) ajutor, menținîndu-i-se retribuția tarifară avută anterior, în condițiile prevăzute de H.C.M. nr. 69/1975

— Față de prevederile art. 12 din Decretul nr. 246/1977, personalul care are un concediu fără plată mai mare de 12 zile nu beneficiază de alocația de stat pentru copii, în luna în care a avut concediu, chiar dacă s-a acordat pentru studii.

Organele de conducere colectivă ale centralelor pot reduce vechimea minimă necesară cu cel mult 2 ani, în cazul promovării în diferite funcții de conducere a cadrelor tinere care îndeplinesc condițiile de studii și care au dovedit competență și au obținut rezultate deosebite în activitatea practică. Această reducere se poate aplica la un număr de cel mult 3% din to-

talul personalului tehnic, economic, de altă specialitate și administrativ din unitatea respectivă. Nu se pot aproba derogări pentru neîndeplinirea condițiilor de studii.

● **FRANCIS STADTFELDER, Timișoara** — În cazul incapacității temporare datorită unui accident de muncă, accident asimilat cu cel de muncă (în legătură cu munca), unei boli profesionale sau tuberculozel, precum și în caz de carantină, cuantumul indemnizației este de 85% din retribuția tarifară lunară de încadrare, indiferent de vechimea și de durata contractului de muncă. Această reglementare este stabilită pe baza art. 7 din H.C.M. nr. 880/1965, astfel cum a fost modificat prin H.C.M. nr. 1356/1968. În cazul majorării, cu caracter general, a retribuției, indemnizația se majorează în mod corespunzător.

Alocația de stat pentru copii nu se plătește pentru copiii care beneficiază de burse Potrivit art. 11 alin. 2 din Decretul nr. 246/1977, persoanele îndreptățite pot să opteze pentru bursă sau pentru alocație.

● **URS GAVRILĂ, satul Tirlîșua, Bistrița-Năsăud** — Pentru a promova ca funcționar economic I este necesară o vechime în funcții medii economice de cel puțin cinci ani. Pentru a fi trecut de la nivelul de bază la gradanța I se cere o vechime de cel puțin doi ani. Avînd peste trei ani vechime îndepliniți condiția prevăzută de art. 37 din Legea nr. 12/1971 privind vechimea minimă necesară trecerii la această gradanță, care se poate face cu respectarea prevederilor art. 33 din Legea nr. 57/1974.

oferte
DE PRODUSE
DIN STOC

capacitati de
productie
produse noi

RAFINARIA VEGA PLOIESTI

- Burghie 573 Ø buc. 10
- Idem 573 Ø 12 buc. 50
- Ø 14 buc. 15
- Ø 15 buc. 31
- Ø 19,5 buc. 8
- Ø 7,8 buc. 70
- Ø 10,4 buc. 30
- Bile rulmenți Ø 2 buc. 150
- Idem Ø 2,5 buc. 130
- Ø 10 buc. 400
- Ø 18 buc. 30
- Ø 8 buc. 100
- Balamale fereastră buc. 30
- Becuri 12×15 sofitate buc. 100
- Bec tubular 110 V × 125 W buc. 200
- Becuri speciale 12 V × 40 W buc. 6
- Bare alama 58 1/2 T Ø 10 kg. 10,30
- Bare cupru Ø 10 kg. 24,40
- Canale 3/8 cu ștuț buc. 19,00
- Coturi 3/8 buc. 97
- Curele trapezoidale 10×6×850 buc. 16
- Idem 13×8×925 buc. 25
- Idem 14×22×1250 buc. 6
- Idem 17×11×850 buc. 4
- Idem 17×11×950 buc. 17
- Idem 17×11×1400 buc. 16
- Idem 17×11×1670 buc. 9
- Idem 22×14×2000 buc. 10
- Mufe filet Ø 3/8" buc. 100
- Idem Ø 3/4" buc. 60
- Idem Ø 1" buc. 40
- Nituri 3×8 kg. 7
- Niple 3/4" buc. 40
- Oțel OLC. 50 H 12 kg. 63
- Idem 45 H 12 kg. 34
- Pietre polizor 350×30×30 buc. 1
- Idem 400×40×40 buc. 1
- Idem 400×40×40 buc. 5
- Idem 500×60×203 buc. 3
- Idem 200×30×40 buc. 2
- Pislă 20 mm kg. 8,30
- Pislă poliz. Ø 300 kg. 5,60
- Piulițe M12 kg. 18
- Prez. 41 MOC 11 20×80 buc. 235
- Idem 16×70 buc. 730
- Idem 16×70 buc. 450
- Idem 20×70 buc. 631
- Idem 20×140 buc. 746
- Idem 22×100 buc. 78
- Idem 22×100 buc. 70
- Prezoane 41 MOC 11 22×160 buc. 20

- Idem 16×200 buc. 100
- Idem 22×180 buc. 44
- Idem 36×120 buc. 101
- Idem 36×190 buc. 84
- Piulițe M-36 kg. 71
- Robinet abur 3/8" buc. 83
- Idem trecere 3/8" buc. 47
- Reducții 3/8" buc. 17
- Robinet serv. 3/8 buc. 1
- Robinet cu 3 căi buc. 5
- Sirmă oțel arc Ø 2,5 kg. 216,5
- Sirmă sudură Ø 2 kg. 20
- Șuruburi 22×70 buc. 210
- Idem 22×120 buc. 230
- Idem 22×120 buc. 165
- Idem 22×110 buc. 211
- Idem 22×130 buc. 300
- Idem 24×110 buc. 210
- T-uri fontă 1 L/2 buc. 66
- Idem 3/8 buc. 160
- Alezoare 1263 Ø 28 buc. 8
- Idem Ø 32 buc. 7
- Idem Ø 40 buc. 1
- Idem Ø 36 buc. 3
- Idem Ø 26 buc. 4
- Idem Ø 454 buc. 8
- Idem Ø 50 buc. 4
- Idem 1266 Ø 48 buc. 1
- Idem Ø 50 buc. 3
- Burghie 573 Ø 22 buc. 4
- Idem 573 Ø 21 buc. 4
- Idem 573 Ø 29 buc. 5
- Ciocane fier 0,500 buc. 53
- Idem 1,5 buc. 78
- Chei fixe 16×17 buc. 28
- Freze 3540 R 6 buc. 3
- Idem 3546 R 4 buc. 2
- Idem 3540 R 10 buc. 3
- Idem 3546 R 6 buc. 2
- Idem 3541 63×60 buc. 2
- Idem 3541 63×70 buc. 2
- Idem 3541 63×80 buc. 2
- Pile rotunde 1/2 F 200 buc. 18
- Pile rotunde B 250 buc. 6
- Tarozii 1112 M 33 buc. 9
- Idem 1112 M 36 buc. 9
- Burtiere cauciu buc. 4
- Idem buc. 2
- Căciuli cu clape buc. 7
- Cășți antifon buc. 3
- Ghete piele per. 39
- Jambieri piele buc. 4
- Mască contra prafului buc. 9
- Ochelari cu coșuleț buc. 60
- Pantaloni vătuiți buc. 23
- Pantaloni doc pieptar buc. 2
- Șorțuri tehnoplast buc. 41

Rulmenți

- 1303 buc. 1
- 1313 buc. 4
- 1315 buc. 1

- 1305 K buc. 5
- 2209 buc. 4
- 2209/1509 buc. 2
- 2306 buc. 7
- 2312 buc. 1
- 3204 buc. 1
- 6318 buc. 11
- 6320 buc. 15
- 6320 buc. 3
- 6022 buc. 3
- 6321 buc. 8
- 6321 buc. 11
- 6322—322 buc. 22
- 6319 buc. 6
- 6405 buc. 5
- 6407 buc. 8
- 6408 buc. 5
- 1606—2306 buc. 2
- 7209 buc. 4
- 7209 buc. 16
- 7308 buc. 2
- 7313 buc. 1
- 7608—32208 buc. 12
- 7615—32315 A buc. 10
- 8109—51199 buc. 4
- 8207—51207 buc. 4
- 8312—51312 buc. 3
- NU 211.32211 buc. 1
- NU 214—3224 buc. 2
- NU 315 NA 32315 buc. 7
- NU 2208—32508 buc. 1
- 6311 N buc. 2
- 6212—50212 N buc. 3
- 6315 N buc. 5
- 6316 N buc. 8
- 6317 N buc. 10
- 6318 N buc. 3
- 6318 N buc. 6
- 6319 NA buc. 8
- 6206 Z buc. 3
- 6212 Z buc. 6
- NF 307 NA buc. 2
- 60311—6311 Z buc. 1
- 21316—3316 M buc. 3
- 32216—7516 buc. 5
- 30311 A buc. 4
- 38306—52306 buc. 3
- 46207 buc. 5
- 46315 buc. 4
- 51320—8320 M buc. 2
- 52208 buc. 2
- 52306 buc. 2
- 51408 buc. 2
- 50302—6302 N buc. 1
- 60210 buc. 2
- 60214×214 buc. 1